

VÁLSÁGKEZELÉS, ENERGIAPOLITIKA, HÁBORÚ – AZ 1970-ES ÉVEK KRÍZISEINEK AMERIKAI TAPASZTALATAI

Crisis Management, Energy Politics, War: The American
Experiences of the Energy Crises of the '70s

Kiss Sándor¹

Absztrakt: A 2022-ben kitört orosz-ukrán fegyveres konfliktus, és a nyomában kialakult energiaválság újfent előtérbe helyezte tette az olyan alapvető stratégiai nyersanyagok kérdését, mint a kőolaj, vagy a földgáz. A kialakult gazdasági helyzetet több elemző is az 1970-es évek energiaválságaihoz és stagflációs környezetéhez hasonlította, ezért érdekes lehet megvizsgálni, hogy az Egyesült Államok milyen lépéseket tett az 1970-es évek folyamán a válság hatásainak mérséklésére és hogyan kívánta biztosítani az amerikai gazdaság stratégiai nyersanyagokkal való ellátottságát. Tanulmányom áttekinti, hogyan formálódott az Egyesült Államok olajstratégiája a XX. század elejétől kezdve, ezeknek a megközelítéseknek milyen felülvizsgálatára került sor az 1970-es évek válságainak tükrében, illetve milyen egyéb válságkezelési intézkedéseket kényszerített az amerikai kormányzatra a mai helyzethez nagyon hasonló fegyveres konfliktusok generálta energiakrízis.

Kulcsszavak: Egyesült Államok, stagfláció, energiaválság, válságmenedzsment, 1970-es évek

Abstract: The Russian-Ukrainian armed conflict of 2022 and the following energy crisis brought forward the issue of such fundamental resources like oil and natural gas. The current economic environment was compared to

---

¹ Kiss Sándor, Nyíregyházi Egyetem, Angol Nyelv és Kultúra Intézeti Tanácsk, tanársegéd; Debreceni Egyetem, Angol és Észak-Amerikai Irodalom és Kultúratudományi Program, doktoranduszhallgató.

A szerző további munkásságát lásd a Magyar Tudományos Művek Tára oldalán:

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10067399&view=dataSheet>

E-mail cím: kiss.sandor.eoffice@gmail.com

the stagflation economy of the '70s by many experts, thus it is worth to explore how the United States tried to manage the economic crises and what steps did it take to supply the American economy with strategic resources. My research overviews how the oil strategy of United States has formed since the beginning of the 20th century, how it was rectified in the 70's, and what other crisis management measures were forced on the US government by the crises generated by armed conflicts, similar to today's environment.

Keywords: United States, stagflation, energy crisis, crisis management, '70s

BEVEZETÉS

Tanulmányom azt kívánja feltárni, hogy milyen párhuzamok lelhetőek fel napjaink orosz-ukrán fegyveres konfliktus okozta válsága, és az 1970-es évek közel-keleti konfliktusai által generált energiaválsága között. Ennek megértéséhez röviden áttekintem hogyan formálódott a stratégiai nyersanyagokkal kapcsolatos gondolkodás az Egyesült Államokban a XX. század eleje óta, milyen környezetben érte az energiaválság az Egyesült Államokat az 1970-es évek elején, majd bemutatom, hogy a korábbi stratégiákat hogyan kellett a kialakuló krízis tükrében módosítani. Tanulmányomban továbbá bemutatásra kerülnek azok az eszközök, amelyekkel az 1970-es évek amerikai kormányzatai megkísérelték helyreállítani a gazdaság egyensúlyát. Ezek további érdekes párhuzamokkal szolgálnak napjaink politikai megoldásait tekintve.

I. AZ OLAJ, MINT STRATÉGIAI NYERSANYAG

A természeti nyersanyagokkal, ásványkincsekkel kapcsolatban az Egyesült Államokra mindig is a bőség volt a jellemző. A lakosságszámához képest hatalmas ország változatos földrajzi adottságú tájai minden gazdasági és ipari igényt képesek voltak kielégíteni, és ezzel az ország lakossága hajlamos is volt visszaélni.² Elég csak a nagyszabású fakitermelésre gondolni a XIX. század folyamán, vagy a termőföldek kizsigerelésére a XX. században, amely közvetlen előzménye volt a *Dust Bowl* jelenségnek.³ Ez a fajta

---

² COOPER, 1993. 175-177. o., OLMSTEAD, 1993. 216-218. o.

³ MCDEAN, 1986. 119-120.o.

szélsőségesen haszonelvű gondolkodás a XIX. század végén, érzékelve az egyre jelentősebb antropogén eredetű változásokat a természetes környezetben, változni kezdett. Ez a változó szemlélet alapozza meg azt a fajta menedzsment politikát, amelynek célja a nyersanyagtermelés hosszú távú fenntarthatósága lett. Ennek kiindulópontja az Egyesült Államokban az erdőgazdálkodás, azon belül is Gifford Pinchot személye volt. Ezek folyamatok és alapelvek azok, amelyek kialakítják a XX. század első évtizedeinek amerikai nyersanyagstratégiai gondolkodását.

Az erőforrás menedzsment az Egyesült Államok területén először az erdőszet és erdőgazdálkodás vonatkozásában jelent meg. Az iparosodó ország nagy mennyiségben igényelte az épületfát és az egyéb faipari termékeket, a terjeszkedő, egyre inkább ipari jelleget öltő mezőgazdaság pedig egyre nagyobb mértékben igényelte a művelésbe és állattartásba potenciálisan bevonható földterületeket. Ezeknek a jelenségeknek köszönhetően az erdőségek a XIX. század végére XX. század elejére jelentősen visszaszorultak.⁴ Ez volt az első alkalom, amikor felmerült, hogy az amerikai erőforrásvagyonból valami véges, és korlátozottan áll rendelkezésre. Ennek a felismerésnek, illetve az egyre szaporodó, erdőket elsősorban esztétikai céllal megőrizni kívánó civil szervezetek hatására az erőforrás menedzsment kérdése politikai szinten is támogatást nyert.⁵ A megmaradt erdővagyon a stratégiai célú megőrzésének és fenntartható kitermelésének elveit Gifford Pinchot dolgozta ki. Ezek az elvek a korabeli német és francia erdőerőforrás gazdálkodási elvek továbbgondolásai voltak. A pinchot-i elvek lényege szerint a szövetségi kormányzat felelősséggel tartozik a közösségi földterületekért, azok erőforrásait nem szabad csak a rövidtávú gazdasági haszon érdekében korlátlanul kitermelni. A területek menedzselésébe továbbá beleszólást kapnak a helyi viszonyokat legjobban ismerő köztisztviselők is.⁶ Pinchot mindemellett nagyon is a gazdasági racionalitás talaján állt – az erdők esztétikai szempontú megőrzését ellenezte, gondolkodását lényegében Bentham utilitáriánus maximájának fenntartható folytatásaként lehet elképzelni: a legjobb döntés az, amely a legtöbb embernek a leghosszabb jólétet hozza el a leghosszabb időn keresztül.

A megtapasztalt bőség az egyéb ásványkincsekre, így a kőolajra is vonatkozott. Az ország ércekből és olajból is hatalmas készletekkel rendelkezett, azonban ezek kitermelésében sokáig a szó legszorosabb értelmében

---

⁴ GREELY, 1925.

⁵ MILLER, 2001. 147-149. o.

⁶ MILLER, 2001. 156-158. o.

vadnyugati viszonyok uralkodtak. A XX. század elejéig a kőolaj is minden egyéb érccel egyetemben az 1872-es bányászati törvény hatálya alá esett.⁷ A törvény célja a szövetségi földeken való kitermelés szabályozása volt és lényegében azt a gyakorlatot emelte jogerőre, miszerint az a személy vagy vállalat, aki ásványkincset talál egy adott szövetségi állami fennhatóság alá tartozó területen automatikusan jogot formálhat arra és megvásárolhatja azt.⁸

A kőolaj, mint ásványkincs ebben az időben még nem keltette fel különösebben a figyelmet, ugyanis gazdasági haszna csekély volt, leginkább ipari kenőanyagként jött számításba.⁹ A XX. század elején azonban a gépipar fejlődésével az olaj szerepe elkezdett felértékelődni. A haditengerészet számára az olaj elengedhetetlen fontosságúvá vált, míg a belső égésű motorok elterjedésével az olajszármazékok, mint üzemanyagok is felértékelődtek. Ennek kapcsán világossá váltak a régi 1872-es bányászati törvény hiányosságai, mivel a kőolajtelepek felderítése és kitermelése más jellegű volt, és jóval költségesebb, mint az érceké. Az olajat kereső egyéneknek és vállalatoknak költséges próbafúrásokat és feltárásokat kellett eszközölniük, amely azonban azzal járt, hogyha egy sikeres feltárásnak híre ment, úgy a többi vállalat is igyekezett minél hamarabb és minél nagyobb mennyiségben felvásárolni a sikeres feltárás környezetében lévő földterületeket, lévén egy potenciális olajmező kiterjedése jóval nagyobb, mint egy érctelepé.

Az olajipar felfutásával egyre több és több szövetségi földterület került ily módon magánkézbe, ami azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy egy esetleges katonai konfliktus esetén az amerikai haderő, különösen az Amerikai Haditengerészet kénytelen lesz a számukra szükséges olajtermékeket piaci áron beszerezni. Mindezt úgy, hogy a megvásárolt olaj korábban szövetségi földterület alatt feküdt, amelyhez a kitermelők piaci értékéhez

---

⁷ EPSTEIN, 2003. 130-132. o.

⁸ Maga a bányászati törvény előzménye is érdeklődésre tarthat számot. Az 1849-es kaliforniai aranyláz résztvevői jogi szempontból kényes helyzetben voltak. A terület 1848-ban került amerikai fennhatóság alá, és az aranyásók között meghonosodott gyakorlat, miszerint az állami tulajdonú földeken bárki kereshet érceket, majd ha talál, a területet megszerezheti, illegálisnak számított az ország többi részén. Azonban a nyugati területeken a szövetségi állam hatalma gyenge volt, így az érvényben lévő törvényt nem volt lehetőség betartatni. A kérdést övező vitában felmerült a bányászok elűzése az elfoglalt területekről, és azok állami kezelésbe való visszavétele, azonban az a nézőpont nyert többséget, miszerint a bányászok több hasznot hajtanak a működésükkel, mint amennyi kárt okoznak a szövetségi államnak. Az 1872-es törvény ezt az állapotot emelte jogerőre.

⁹ EPSTEIN, 2003. 130-132. o.

képest jóformán ingyen jutottak hozzá. Ez a folyamat egyértelműen a költségvetési egyensúly felborulásához vezetett volna.

A felmerülő problémát politikai elgondolás és tett követte. Taft elnök 1909. szeptember 27-én kiadott elnöki rendeletével jelentős területeket különített el a tengerészet olajigényének céljaira Kalifornia és Wyoming államok területén. Ezek a területek Pinchot erőforrás gazdálkodási filozófiájának szellemében fontolva kiaknázott tartalékokká váltak. A *Naval Petroleum Reserves 1* és *2 Elk Hills* és *Buena Vista Hills* területén jött létre Kaliforniában 1912-ben, a *Naval Petroleum Reserve 3 Teapot Dome*-ban Wyoming-ban 1915-ben, illetve *Naval Petroleum Reserve 4* Alaszkában 1923-ban. A projekt méreteit jól jelzi, hogy csak az alaszka terület több mint 105 000 km²-t jelent.¹⁰

Ezeken a területeken az olajvagyon feltárását és kiaknázást azonban az amerikai gyakorlatnak megfelelően nem állami cégek végezték, hanem olyan magánvállalkozások, amelyek a területhasználata után bérleti díjat fizettek az államnak, illetve a kitermelt nyersanyag mennyisége után részesedési díjat kellett fizessenek a szövetségi kormányzat részére.

Ez a metódus a tisztán állami tulajdonú kitermeléshez képest több előnnyel járt. A legfontosabb eredmény egyértelműen az volt, hogy a költségvetés többletbevételhez jutott, így a haderő és a tengerészet ellátása egy esetleges konfliktus esetén könnyebbé vált, illetve lehetővé tette a szövetségi állam számára, hogy az olajtermelésre vonatkozó lízingjogok kibocsátásával az szabályozni tudja a kitermelt olaj mennyiségét, tehát közvetett módon annak piaci árát.¹¹

Az első és második világháború értelemszerűen azzal járt, hogy a szövetségi kormány több lízing jogot adott ki, így a termelés a *Naval Petroleum Reserve* területeken bővült. Ezeknek a területeknek a célzott kiaknázása mellett ugyanakkor a virágzó amerikai olajipar és nyersanyagkitermelés bőven ellátta a gazdaságot és a hadsereget a szükséges nyersanyagokkal.¹²

Ebben a stratégiai szemléletben, amely a belföldi kitermelésének közvetett kontrolljára és a költségvetés egyensúlyára épült, a hidegháború

¹⁰ ELLIS, 2015. 301. o.

¹¹ Érdekes, hogy ezekhez a stratégiai kőolaj tartalékokhoz fűződik a 20. század elejének egyik legnagyobb politikai botránya is, a *Teapot Dome* botrány. 1922-ben a *Petroleum Reserves* területekért felelős belügyminiszter Albert Bacon Fall közel 400 000 dollár kenőpénzért cserébe bizonyos olajtársaságoknak adta ki a területi kitermelési jogokat. Eljárásának következményeképpen ő lett az első amerikai politikus, akit börtönbüntetésre ítélték, és a Republikánus párt csak azért nem szenvedett el komolyabb politikai következményeket mert Harding elnök időközben elhunyt. Forrás: BATES, 1955. 304. o.

¹² U.S. ENERGY INFORMATION ADMINISTRATION, 2022.

hozott változást, mivel a diplomáciai szempontok felülírták a hazai nyersanyagtermelő ipar elsődlegességét.

Ahhoz, hogy ezt a stratégiai változást megértsük, figyelembe kell vennünk, hogy a második világháború végével az amerikai gazdaság megkérdőjelezhetetlenül a világ vezető erejévé vált. Az európai és ázsiai gazdaságok a harcok során olyan súlyosan sérültek, hogy 1945-ben az Egyesült Államok GDP-je önmaga adta a szövetséges és tengelyhatalmak összesített GDP-jének 52%-át.¹³ Ebben a helyzetben a hadsereg ellátása és a költségvetés stabilitása szinte magától értetődő volt, így a kőolajtermelésben a lízingrendszer veszített fontosságából.

Az 1961-ben hivatalba lépő Kennedy kormányzat a belföldi olajkitermelés helyett a diplomáciára és a nemzetközi kereskedelemre helyezte a hangsúlyt. Az amerikai kormányzat világszerte elősegítette az amerikai nyersanyagkitermelő cégek pozícionyerését, amely több szempontból is előnyös volt az ország számára. A növekvő amerikai cégek stabil bázist jelentettek a hazai gazdaságnak, bevételi forrást a szövetségi kormánynak, biztosították az amerikai ipar nyersanyagokkal való ellátottságát, illetve ami a Kennedy-doktrína egyik legfontosabb sarokköve volt, diplomáciai előnyöket biztosítottak a Szovjetunióval szemben. A politikai logika világos volt: A világpiacról az Egyesült Államok az erős dollárnak és a terjeszkedő vállalatoknak köszönhetően a szállítással együtt is rendkívül olcsó kőolajhoz jut, az olajtermelő országok pedig, amelyek ily módon az Egyesült Államok kereskedelmi partnereivé válnak, távol tarthatók a Szovjetunió érdekszférájától. Ez a fajta kereskedelmi befolyás Venezuelában, a közel-keleti arab országokban, illetve Iránban volt a legnyilvánvalóbb, noha ezek közül némely viszony konfliktusokkal volt terhelt.¹⁴

A Kennedy-féle kereskedelmi erőfeszítések sikeresek voltak, a bevont országok tartósan jó kapcsolatokat ápoltak az Egyesült Államokkal, több közülük a mai napig annak legfontosabb szövetségesei közé tartozik.¹⁵

Az arab országokkal és az Iránnal való kapcsolat azonban az 1970-es évek folyamán terheltté vált, ez pedig több energiaválsághoz és egy olyan gazdasági környezethez vezetett, amelyben a teljes energiastratégia átgondolása szükségessé vált.

---

¹³ HARRISON, 1998. 27. o.

¹⁴ ZEILER, 1990. 5. o.

¹⁵ ZEILER, 1990. 24-26. o.

II. AZ 1970-ES ÉVEK VÁLSÁGAI ÉS AZ ÚJ ENERGIASZTRATÉGIA

Ahhoz, hogy megértsük a 1970-es évek új gazdasági környezetét, a hozott gazdasági intézkedéseket, és a kibontakozó új energiastratégiát, két eseményláncot kell megértenünk. Az egyik a Bretton Woods-i pénzügyi rendszer tulajdonképpeni lebontása, a másik pedig a közel-keleti konfliktusok által generált energiaválságok története.

Az 1960-as évek végére a második világháború óta fennálló amerikai gazdasági dominancia veszített erejéből. Az európai gazdaságok újjáépülése, illetve a feltörekvő ázsiai gazdaságok, elsősorban Japán, új gazdasági vetélytársakat jelentettek az addig jóformán egyeduralkodó Egyesült Államoknak.¹⁶ Ez az új helyzet szükségessé tette az addigi dollárpolitika felülvizsgálatát. A második világháború után kialakított Bretton Woods-i rendszerben a dollár értéke az aranyéhoz volt rögzítve. Ez a rendszer stabilitást adott a pénznemnek támogatva ezzel az amerikai ipart. A dollárhoz viszonyítva az egyéb országok valutái kevésbé voltak értékesek vagy stabilak, ezt akkoriban gazdasági helyzetük indokolta is. Az 1960-as évek második felére azonban az európai gazdaságok megerősödnek és a kereskedelem egyre inkább kétirányúvá válik, amely azzal járt, hogy az értékes dollár elkezdett kiáramlani az országból, az európai és ázsiai ipar pedig valutájuk mesterségesen alacsony értéke miatt kereskedelmi előnybe kerülnek az Egyesült Államokkal szemben.¹⁷ Értelemszerűen az Egyesült Államok legfontosabb kereskedelmi partnerei nem igazán voltak érdekeltek a rendszer bármilyen revíziójában, az ugyanis vélhetően a valutájuk felértékelődésével, és versenyhelyzetük romlásával járt volna.

Az 1969-ben hivatalba lépő Nixon kormányzat gazdasági oldalról több szempontból is nehéz helyzetben találta magát. A Lyndon Johnson-féle *Great Society* programok komoly terhet jelentettek a költségvetés számára, a megkezdett vietnámi proxy háború pedig egyre több pénzt emésztett fel. A tartósan alulértékelt kereskedelmi partnervaluták, mint például a nyugatnémet márka miatt a kereskedelmi mérleg romlani kezdett.¹⁸

1971-re a munkanélküliségi ráta az Egyesült Államokban 6,1% volt¹⁹, az inflációs ráta pedig elérte a 4,3%-ot.²⁰ Ez mai szemmel nézve ugyan nem

---

¹⁶ LOWENSTEIN, 2011.

¹⁷ FRUM, 2000. 295-98. o.

¹⁸ LOWENSTEIN, 2011.

¹⁹ U.S. BUREAU OF LABOR STATISTICS, 2022.

²⁰ HISTORICAL INFLATION RATE, 2022.

tűnik soknak, de nem szabad elfelejtenünk, hogy itt a világ akkor egyik vezető hatalmának és legfontosabb valutájának az értékeit vizsgáljuk.

Nixon radikális, a hagyományos republikánus elvektől eltérő lépésekre szánta el magát. 1971. augusztus 15.-ei intézkedései új korszakot nyitottak az Egyesült Államokban, amelyet a szakirodalom „Nixon-sokk” -ként említ.²¹

Első lépésként megszüntette a dollár aranyra való átválthatóságát, ezzel lényegileg működésképtelenné téve a Bretton Woods-i rendszert. A dollár árfolyama „lebegő” lett, értékét a többi valutához való viszonya szerint állapították meg.

A 11615-ös számú elnöki rendelet ezzel egy időben 90 napra befagyasztotta az árakat és béreket, ezzel kívánva harcolni az infláció ellen.²²

A döntés politikai szempontból nézve sikeres volt, ugyanis a lakosság úgy érezte, hogy a kormányzat tesz valamit az infláció ellen. Ugyanakkor a kialakuló bizonytalanabb gazdasági helyzet sérülékennyé tette az Egyesült Államokat, ami az 1970-es évek közel-keleti konfliktusai és a miattuk kibontakozó energiaválság miatt stagflációba sülyedtek.²³

Az 1970-es energiaválságok közvetlen kiváltó okai a mai helyzethez hasonlóan olyan fegyveres konfliktusok voltak, amelyek résztvevői a világpiac legfontosabb stratégiai nyersanyagtermelő országai voltak. Az 1973-as Yom Kippur háború sorban a negyedik arab-izraeli konfliktus volt, amelyben az arab országok széles szövetsége, egyiptomi befolyásán keresztül a Szovjetunió támogatásával, meglepetésszerű támadást hajtott végre Izrael ellen. A háború elsődleges célja az Izrael által korábban elfoglalt területek visszaszerzése volt, különös tekintettel az Egyiptom számára rendkívül fontos Sínai-félszigetre.²⁴ A korábbi arab-izraeli konfliktusokban Izrael haditechnikai fölénye komoly győzelmeket eredményezett az arab országok fölött. Az 1967-es hatnapos háború folyamán Izrael megszerezte a Golán-fennsíkot, a Nyugati-parti területeket, ideértve Kelet-Jeruzsálemet, a mai Gázai övezetet, és a teljes Sínai-félszigetet.²⁵ Az 1973-as konfliktus elején azonban az arab országok komoly sikereket értek el, félő volt, hogy az izraeli védelem teljesen összeomlik és a teljes vereséget csak atomfegyverek

---

²¹ LOWENSTEIN, 2011.

²² GHIZONI, 2013.

²³ A stagfláció olyan gazdasági környezetet jelöl, ahol a magas infláció lassú gazdasági növekedéssel vagy recesszióval, és magas munkanélküliséggel párosul.

²⁴ GIRARD, BEAN, 2001. 4-8. o.

²⁵ OFFICE OF THE HISTORIAN, 2022.

bevetésével kerülhetik el.²⁶ Az Nixon kormányzat és Henry Kissinger-féle külügyi csapat Izrael azonnali megsegítése mellett döntött, és az akkori áron egy 800 millió dolláros katonai segélycsomag azonnali útnak indítását kezdte meg. Ez a segélycsomag, amely a kor legfejlettebb amerikai fegyvereit tartalmazta, 1973 októbere és decembere között került leszállításra, értéke a mai áron 4,8 milliárd dollárt tenne ki.²⁷

Ez a gyors amerikai beavatkozás hamar izraeli sikereket eredményezett, az arab szövetség országai pedig újfent a megalázott, vesztes oldalon találták magukat. Mindez ráadásul úgy történt, hogy az Egyesült Államok az arab szövetség országai közül többel is jó viszonyt tartott fenn a Kennedy-féle diplomáciai doktrínának köszönhetően.

Az arab olajtermelő országok válaszul az olajembargó, mint kereskedelmi fegyver használata mellett döntöttek. Ennek bevetésével már korábban is próbálkoztak, kevés sikerrel, azonban 1973-ban az egységes, határozott fellépés az Egyesült Államok és nyugat-európai szövetségesei ellen váratlanul sikeresnek bizonyult, mivel az Egyesült Államok gazdasága egy jóval sérülékenyebb helyzetből indult mint 1967-ben.

Az olaj világgpiaci ára az arab intézkedések hatására 1973 októbere és 1974 decembere között 300%-kal emelkedett meg.²⁸ Mindemellett nyilvánvalóvá vált, hogy az amerikai ipar hatalmas nyersanyagigényét a világkereskedelmi kapcsolatok visszaesésével az amerikai belföldi kapacitások nem képesek kielégíteni, ezért az amerikai lakosság egy olyan dolgot tapasztalt meg, amire évtizedek óta nem volt példa: a hiányt. A tömeges felvásárlásoknak köszönhetően a benzinkutak alig, vagy egyáltalán nem tudták ellátni a polgári lakosság igényeit, a magas energiaárak pedig és a bizonytalan gazdasági környezet pedig stagflációba lökte a gazdaságot.²⁹

A Nixon kormányzat kevésbé bizonyult kreatívnak az energiaválság problémájának megoldásában. Az inflációt fékező bér- és árkontroll rendeletek mellett megerősítették az olajárat szabályozó rendeleteket is, illetve olyan intézkedésekkel próbálták a lakossági fogyasztást lejjebb szorítani, mint a gépjárművekre vonatkozó sebességhatárok csökkentése. További intézkedésként Nixon enyhített a korábban általa szigorított *Clean Air Act*

---

²⁶ COHEN, 2003.

²⁷ Az összehasonlítás kedvéért megemlíthető, hogy a 2022-ben Ukrajnának adott amerikai hadianyag segély összege 6 hónap alatt ért el 3 milliárd dollárt. Forrás: GARAMONE, 2022.

²⁸ CRUDE OIL PRICES, 2022.

²⁹ IKENBERRY, 1986. 106-111. o.

en, könnyítendő a szén energetikai célú felhasználását, illetve a Kongresszus előtt kezdeményezte az alaszkaei Valdez olajvezeték engedélyeztetését.³⁰

Nixon intézkedéseinek hatásosságát már csak külső szemlélőként figyelhette meg, ugyanis 1974. augusztus 9.-én a Watergate-botrány kapcsán lemondott.

Utódja, Gerald Ford elnöksége alatt a Nixon által bevezetett intézkedések javarészt érintetlenek maradtak, az elsődleges energiapolitikai cél pedig az Egyesült Államok olajtermelésének belső felfuttatása lett, ideértve a *Naval Petroleum Reserves*, és az egyéb szövetségi tulajdonban lévő területeken lévő olajfeltárási jogok fokozottabb kiadását.³¹

Azonban a termelés fokozása csak hosszabb távon jelenhetett kiutat a háború és az előzetes gazdasági átalakulás okozta válságból, ráadásul a világkereskedelem fokozatos helyreállásával az olaj ára, ha lassan is, de stabilizálódni kezdett.³²

Viszont elkerülendő azokat a politikai kockázatokat, amelyeket egy újabb esetleges energiahordozó-hiány jelentett volna, a Ford elnökség az energiahordozó tartalékok átalakításáról döntött. Ennek módja a *Naval Petroleum Reserves* mellett a *Strategic Petroleum Reserves* felállítása volt. Ez a mai napig működő tárolórendszer a *Naval Petroleum Reserves* kitermelhető, állami tulajdonú területeivel szemben egy nagyvolumenű infrastrukturális projekt, amelynek célja, hogy nyers, illetve feldolgozott olajtermékek tárolásával biztosítani tudja az Egyesült Államok energiahordozókkal való ellátottságát, ideértve a közlekedést és polgári energiaigényeket, egy olyan válság esetén is, amely a nemzetközi kereskedelmi láncok sérülésével járna. A terv fontosságát jól jelzi, hogy az egy 1 milliárd hordó olaj tárolására alkalmas stratégiai tározó létrehozásáról 1975. december 22.-én döntés születik, az építkezési munkálatokat 1977. júniusában kezdik el, az első olajszállítmányok pedig már 1977 július 21.-én megérkeznek.³³

A tároló teljes kapacitáson az Egyesült Államok olajigényét körülbelül 90 napig képes fedezni.³⁴

---

³⁰ THE WILSON QUATERLY, 1981. 80-85. o.

³¹ A Ford elnökség alatt kezdődik meg az alaszkaei *Prudhoe Bay* olajmező kitermelése, amelyhez 1989-es Exxon Valdez baleset lesz köthető, amely a mai napig az olajipar egyik legemblematikusabb környezeti katasztrófája. Forrás: EPSTEIN, 2003. 134-135. o.

³² IBID.

³³ EPSTEIN, 2003. 136-138. o.

³⁴ UNITED STATES DEPARTMENT OF ENERGY, STRATEGIC PETROLEUM RESERVE, PROJECT MANAGEMENT OFFICE, 2022.

A *Strategic Petroleum Reserve* a *Naval Petroleum Reserve*-höz hasonlóan kettős célt szolgál. A tárolókban lévő nyers olaj piacra juttatásával az amerikai kormányzat azonnal és hatékonyan be tud avatkozni egy újabb esetleges energiaválság esetén, illetőleg lehetősége volt arra, hogy a tárolókban felhalmozott olaj bizonyos részének eladásával, vagy éppen ellenkezőleg, további felvásárlásokkal manipulálja az éppen aktuális piaci árat.³⁵

A *Strategic Petroleum Reserve* hatékonyságának főpróbájára hamar sor került, ugyanis az Egyesült Államok gazdaságát az 1973-as események után, 1979-ben, a Carter kormányzat alatt, az iráni forradalom kapcsán újabb nehézségek sújtották.

Irán jelenleg a világ negyedik legnagyobb kőolajkészlete, és második legnagyobb földgázkészlete fölött rendelkezik, bár ebből manapság a világpiacra a készletekhez mérten kis mennyiség jut a kereskedelmi elszigetelésnek köszönhetően. Az 1970-es években azonban Irán, mint fontos kitermelő és amerikai szövetséges volt jelen a nemzetközi színtéren.³⁶ Az országban fokozódó belpolitikai feszültségek hatására az Amerika-barát politikát folytató, ekkor már nagybeteg Reza Pahlavi shah 1979. január 16-án elhagyta az országot, a hatalmat pedig az év folyamán a Khomeini Ayatollah vezette iszlamista hatalmi csoport vette át. Ez a változás és az új kormányzat egyértelmű Amerika-ellenessége feszültségeket generált az olajpiacon, újfent megemelve a nyersanyag világpiaci árat.³⁷

Az Egyesült Államok szempontjából nézve ez az energiaválság kevésbé járt súlyos következményekkel, mint annak 1973-as elődje. Az olajár a korábbiakhoz képest ugyan a duplájára emelkedett, és bizonyos helyeken áruhiány is kialakult, azonban az előbbi átmeneti jelenségnek bizonyult, a hiány pedig leginkább a lakossági pánikvásárlások számlájára volt írható.³⁸ A *Strategic Petroleum Reserves* felhalmozott készleteivel, valamint a Ford adminisztráció alatt növekedésnek indult belföldi termeléssel együtt az ország sokkal kisebb sokkon esett át, mint az 1970-es évek elején. Bár a gazdaság még mindig függött a világkereskedelmi viszonyok alakulásától, a

---

³⁵ Erre a 2022-es energiakrízis kapcsán sor is került. Joe Biden 2022. március 31.-ei bejelentése értelmében az Egyesült Államok napi 1 millió hordó olajat szabadít fel 6 hónapra keresztül, hogy mérsékelje az elszabadult piaci árakat. Forrás: KRAUSS, SHEAR, 2022.

³⁶ TEICHER, 1993. 27-35. o.

³⁷ OIL SQUEEZE, 1979.

³⁸ LEGGETT, 2006. 148-151. o.

krízis lakosságra gyakorolt hatása, és ennél fogva belpolitikai következményei jóval kisebbek voltak, mint korábban. Jelzésértékű, hogy egy 1979-es felmérés szerint a lakosság 54%-a egyáltalán nem hitte úgy, hogy az ország energia ellátottsága válságban lenne.³⁹

A Carter kormányzat az 1979-es évtől kezdve fokozatosan kivezethette a még Nixon által meghozott olajár-kontroll rendeleteket – bár a belföldi olajra továbbra is érvényben voltak bizonyos korlátozások – és egy nagyon határozott zöld kormányzati elképzeléssel állhatott a választók elé.⁴⁰ Mindemellett az amerikai helyi kitermelést erősítő, kormányokon átívelő politika továbbra is érvényben volt, Carter pedig nagyobb szerepet szánt a szénkitermelésnek, igaz, szándéka szerint ez csak a környezetbarát technológiák felfutásáig lett volna érvényben.⁴¹

Kétségtelen, Carter 1980-as elnökválasztási kampánya sikertelen volt, azonban ebben a kudarcban az energiastratégia csak egy elem volt, a külpolitikai hibák jóval nagyobb befolyással bírtak a választások eredményére.

KONKLÚZIÓ

Az 1970-es évek és napjaink gazdasági problémái és politikai intézkedései között a fentiek fényében számos párhuzam állítható. A vizsgált időszak elején az átalakuló világgazdaság és a Bretton Woods-i rendszer tulajdonképpeni megszűnése destabilizálta a gazdaságokat, míg 2019-től kezdve a COVID-19 pandémia és az annak negatív hatásait megfékezni kívánó intézkedések váltottak ki hasonló hatást. A sérülékeny, magas inflációnak kitett gazdasági környezetben 1973-ban a Yom Kippur háború utóhatásai generáltak energiaválságot, 2022-ben pedig az orosz-ukrán háború és annak következményei jártak nagyon hasonló eredményekkel. Megvizsgálva a Nixontól Carterig terjedő időszakot, nemcsak a körülményekben, de az azokra adott kormányzati válaszokban is párhuzamokat találunk. Az ár- és bérkontroll rendeletek, a hatósági árakkal kapcsolatos intézkedések, a stratégiai energiahordozók biztosítása tározókkal, kereskedelmi megoldásokkal, és a belföldi termelés felfuttatásával: ezek között az olvasó számtalan, napjainkkal párhuzamos mintára lelhet. Új elemként azonban napjainkban már megjelennek az alternatív, megújuló energia-

---

³⁹ WITT, 1979.

⁴⁰ THE WILSON QUATERLY, 1981. 86-87. o.

⁴¹ WARD, 1977. 1575.

források, a biztonságos atomenergia lehetősége, az Európai Unió mechanizmusai, az LNG terminálok és az 1970-es évek stagflációjának már ismert forгатókönyve. Ezen bővebb eszköztár miatt jogosan bízhatunk abban, hogy a bizonytalan gazdasági környezet ezúttal nem egy teljes évtizedre nyomja majd rá a bélyegét.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BATES, J. LEONARD (1955). The Teapot Dome Scandal and the Election of 1924. *The American Historical Review* 60, no. 2. 303–22. DOI azonosító: <https://doi.org/10.2307/1843188> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- GARAMONE, JIM (2022). U.S. Announces \$2,98 Billion in Aid to Ukraine. U.S. Department of Defense. Letöltés helye: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3138602/us-announces-298-billion-in-aid-to-ukraine/> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- COOPER, JAMES FENIMORE (1993). James Fenimore Cooper Laments the “Wasty Ways” of Pioneers, 1823. In: Merchant, Carolyn. *Major Problems in American Environmental History*. Lexington, Massachusetts: DC Heath & Company.
- COHEN, AVNER (2003). The Last Nuclear Moment, *The New York Times*. Letöltés helye: <https://www.nytimes.com/2003/10/06/opinion/the-last-nuclear-moment.html> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- CRUDE OIL PRICES – 70 YEAR HISTORICAL CHART (2022). Letöltés helye: <https://www.macrotrends.net/1369/crude-oil-price-history-chart> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- ELLIS, RICHARD J. (2015). *The Development of the American Presidency*. Milton park, UK: Taylor and Francis.
- Epstein, Lita (2003). *The Complete Idiot’s Guide to The Politics of Oil*. New York: Alpha Books.
- Frum, David (2000). *How We Got Here: The ‘70s*. New York: Basic Books.
- Ghizoni, Sandra Kollen (2013). Nixon Ends Convertibility of U.S. Dollars to Gold and Announces Wage/Price Controls. *Federal Reserve History*. Letöltés helye: <https://www.federalreservehistory.org/essays/gold-convertibility-ends> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- BEAN, JAMES W., GIRARD, CRAIG S. (2001). *Anwar Al Sadat’s Grand Strategy In The Yom Kippur War*. National Defense University. Letöltés helye:

<https://web.archive.org/web/20170228051313/http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a442407.pdf> (Letöltve: 2022. 09. 28.)

- GREELY, WILLIAM B. (1925). Maps showing the amount of primary (virgin) forests remaining in the continental U.S. by 1620(A), 1850(B), and 1920(C). U.S. Forest Service. Letöltés helye: https://www.researchgate.net/figure/1-Maps-showing-the-amount-of-primary-virgin-forests-remaining-in-the-continental-US_fig1_37717431 Letöltés ideje: 2022.09.28.
- HARRISON, MARK (1998). The Economics of World War II: Six Great Powers in International Comparison. Cambridge: Cambridge University Press.
- HISTORICAL INFLATION RATE (2022). Letöltés helye: https://inflationdata.com/inflation/Inflation_Rate/HistoricalInflation.aspx?dsInflation_current (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- IKENBERRY, JOHN G. (1986). The Irony of State Strength: Comparative Responses to the Oil Shocks in the 1970s. International Organization, 40(1) 105-137. Letöltés helye: <https://www.jstor.org/stable/2706744> (Letöltve: 2022.09.28)
- KRAUSS, CLIFFORD, SHEAR, MICHAEL D. (2022). Biden Will Tap Oil Reserve, Hoping to Push Gasoline Prices Down. The New York Times. Letöltés helye: (Letöltve: 2022.09.28) <https://www.nytimes.com/2022/03/31/business/energy-environment/biden-oil-strategic-petroleum-reserve.html>
- LEGGETT, JEREMY (2006). Half Gone: Oil, Gas, Hot Air and the Global Energy Crisis. London: Portobello Books Ltd.
- LOWENSTEIN, ROGER (2022). The Nixon Shock. Bloomberg. Letöltés helye: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2011-08-04/the-nixon-shock> (Letöltve: 2022.09.28)
- MCDEAN, HARRY C. (1986). Dust Bowl Historiography. Great Plains Quarterly 6, no. 2: 117–26. Letöltés helye: <http://www.jstor.org/stable/23530543> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- MILLER, CHAR (2001). Gifford Pinchot and the Making of Modern Environmentalism. Washington: Island Press.
- OFFICE OF THE HISTORIAN, (2022). The 1967 Arab-Israeli War. Letöltés helye: <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/arab-israeli-war-1967> (Letöltve: 2022. 09. 28.)

- OIL SQUEEZE (1979). Oil Squeeze. Time. Letöltés helye: <https://web.archive.org/web/20071122155012/http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,946222-1,00.html> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- OLMSTEAD, FREDERICK LAW (1933). Frederick Law Olmstead Describes Cotton Production and Environmental Deterioration, 1861. In: Merchant, Carolyn. Major Problems in American Environmental History. Lexington, Massachusetts: DC Heath & Company
- TEICHER, HOWARD, TEICHER, GAYLE RADLEY (1993). Twin Pillars To Desert Storm: America's Flawed Vision In The Middle East From Nixon To Bush. New York: William Morrow and Company Inc.
- THE WILSON QUATERLY (1981). From John F. Kennedy To Jimmy Carter. The Wilson Quaterly, 5(2). 70-90. Letöltés helye: <https://www.jstor.org/stable/40256086> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- UNITED STATES DEPARTMENT OF ENERGY, STRATEGIC PETROLEUM RESERVES, PROJECT MANAGEMENT OFFICE (2022). Strategic Petroleum Reserve Inventory. Letöltés helye: <https://www.spr.doe.gov/dir/dir.html> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- U.S. BUREAU OF LABOR STATISTICS (2022). Letöltés helye: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=z1ebjpk2654c1_&cty_pe=1&strail=false&bcs=d&nسلم=h&met_y=unemployment_rate&fdim_y=seasonality:S&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=country&idim=country:US&ifdim=country&ind=false (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- U.S. ENERGY INFORMATION ADMINISTRATION (2022) Letöltés helye: https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_crd_pres_dc_u_NUS_a.htm (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- U.S. ENERGY INFORMATION ADMINISTRATION (2022) Letöltés helye: https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_crd_crpdn_adc_mdbl_m.htm (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- U.S. ENERGY INFORMATION ADMINISTRATION (2022) Letöltés helye: <https://www.eia.gov/opendata/v1/qb.php?sdid=PET.MCRFPUS1.M> (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- WARD, P.S. (1977). Carter Environmental Message Stresses Administration, Enforcement. Journal (Water Pollution Control Federation) 49(7) 1572–75. Letöltés helye: <http://www.jstor.org/stable/25039742>. (Letöltve: 2022. 09. 28.)
- WITT, EVANS (1979). Energy Crisis Still Doubted By Public. The Free Lance Star. Letöltés helye:

https://news.google.com/newspapers?id=TuNNAAAAIIBAJ&pg=3366_571031 (Letöltve: 2022. 09. 28.)

ZEILER, THOMAS W. (1990) Kennedy, Oil Imports, and the Fair Trade Doctrine. *The Business History Review* 64, no. 2. 286–310. Letöltés helye: <https://doi.org/10.2307/3115584>. (Letöltve: 2022. 09. 28.)